

وقایع نگاری «کارگاه ریاضی نویسی»

کسانی نیستند که بر نظریه‌های ترجمه مسلط هستند، و همین طور بهترین مترجمان معمولاً از میان فارغ التحصیلان رشته رسمی ترجمه در دانشگاهها نیستند. وی گفت سه ملاک عمده‌ای که برای مترجم آرمانی ذکر می‌شود یعنی تسلط بر زبان مبدأ، تسلط بر زبان مقصد، و تسلط بر موضوع، صرف نظر از اینکه قابل بحث و تشکیک پذیرند، معمولاً در یک نفر جمع نمی‌شوند. ولی مترجم خوب باید حداقلی از این خصوصیات را داشته باشد. در مورد حداقلی از خصوصیت اول، وی آشنایی با گونه معیار زبان مبدأ را که هر زیر زبان تخصصی از جمله زبان ریاضی به اصطلاح در آن «نشانه» می‌شود و آشنایی با فرهنگ عمومی اهل آن زبان را لازم دانست و گفت کسی که مثلاً در ریاضی ترجمه می‌کند ولی حتی یک ژمان در زبان مبدأ نخوانده، یک جای کارش می‌لنگد.

محمدرضا خواجه‌پور ضمن مرور مختصری بر تاریخچه ترجمه در ایران، در اشاره به دوران جدید گفت: بعد از انقلاب، استادان موظف شدند به ترجمه کتاب بپردازند و مرکز نشر دانشگاهی شکل گرفت و حاصل این دوره، شکل‌گیری استاندارد کتاب درسی بود. وی افزود که در این جریان، کتابهای متوسط زیادی از مؤلفان متوسط ترجمه شد ولی از مؤلفان درجه یک و آثار کلاسیک هر رشته کمتر کتابی به فارسی ترجمه شده است. در حالی که در دوران اولیه، آثار افلاطون و ارسطو و ارشمیدس ترجمه می‌شد و دانش آنها فرا گرفته می‌شد. وی گفت: تا با متون کلاسیک آشنا نشویم، توانایی تألیف را به دست نخواهیم آورد.

محمد هادی شفیعیها در سخنرانی خود مترجمان و ویراستاران را از اعتماد صددرصد به متون خارجی برحذر داشت و به عنوان نمونه از چاپ پنجم کتابی به قلم یک نویسنده سرشناس یاد کرد که برای ترجمه در اختیار ایشان قرار گرفته و حاوی غلطهای فاحش محتوایی بوده است. وی همچنین به مترجمان توصیه کرد متن ویراسته شده را با دقت و حوصله ببینند.

حسین سیفیلو در سخنرانی خود با تأکید بر لزوم تصحیح و تقویت خط فارسی برای مصارف علمی به مشکلاتی اشاره کرد که حضور اعداد و نمادهای ریاضی (که از چپ به راست نوشته می‌شوند) در خط فارسی (که راست به چپ است) پدید می‌آورد و به نظر ایشان یادگیری را برای کودکان دشوار می‌کند. سخنران با آنکه گفت راه حل خاصی را پیشنهاد نمی‌کند، یکی از راه حل‌های احتمالی را به این شرح مطرح کرد:

• ارقام و اعداد همانند الفبای فارسی از راست به چپ به صورت ۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰-۱۱-۱۲-۱۳... نوشته شوند.

• فرمولها و نمادها با حروف فارسی از راست به چپ نوشته شوند. مثلاً عبارت

$$|a| = \begin{cases} a & a \geq 0 \\ -a & a < 0 \end{cases}$$

مهارت در «ریاضی نویسی» از فونونی است که در جامعه ریاضی ما چندان پرورنده نشده است. کسانی که در نوشتن پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رساله دکتری یا متن شسته‌رفته و منسجمی درباره یک موضوع ریاضی مشکل دارند ابدأ کم نیستند. ریشه اصلی مسأله را احتمالاً باید در آموزش ابتدایی ایران جست که فن نوشتن را به دانش آموزان تعلیم نمی‌دهند، یا خوب تعلیم نمی‌دهند، چنانکه بسیاری از دیلمه‌های ما از نوشتن گزارش ساده و موجزی درباره واقعه‌ای که شاهدش بوده‌اند عاجزند. با این حال، شاید برگزاری کلاسها و انتشار کتابهایی در این زمینه سودمند افتد، به خصوص در مورد رساله‌های ریاضی صرف که زبانی کمابیش کلیشه‌ای و واژگانی محدود دارند و نوشتن آنها را می‌توان از نوع «گزارش نویسی فنی» محسوب کرد، و می‌دانیم گزارش نویسی فنی را در بسیاری کشورها به عنوان یک درس یا فن تعلیم می‌دهند. برپای همایشهایی نیز که توجه و حساسیت جامعه علمی را تا حدی به این مسأله جلب کنند و مشکلات تألیف و ترجمه متون علمی را در میان صاحب نظران به بحث بگذارند مغتنم است. «کارگاه ریاضی نویسی» با چنین هدفی در روزهای ۱۲ تا ۱۴ آذرماه به ابتکار مرکز تحصیلات تکمیلی علوم پایه زنجان با حضور جمعی از صاحب نظران برگزار شد. انعکاس بحثهای این کارگاه در صفحات محدود این نشریه نمی‌گنجد و فقط خلاصه کوتاهی از آنها را از زبان وقایع نگار اخبار می‌خوانید.

*****

در افتتاحیه این کارگاه نخست رشید زارع نهندی، مجری کارگاه، در تشریح انگیزه‌های برپایی این همایش به فقر نوشتاری و غالب بودن فرهنگ شفاهی بر فرهنگ کتبی در جامعه علمی ایران اشاره کرد و آشنایی با نرم‌افزار ریاضی نویسی تک (TEX) را نیز از جمله اهداف این کارگاه برشمرد. آنگاه، پس از خوشامدگویی یوسف ثبوتی، رئیس مرکز تحصیلات تکمیلی زنجان به شرکت کنندگان، برنامه کارگاه آغاز شد.

حسین معصومی همدانی در سخنرانی خود درباره ترجمه، از جمله گفت: نظریه‌هایی درباره ترجمه وجود دارد که در دانشگاهها و در رشته‌های زبان‌شناسی تدریس می‌شوند ولی این نظریه‌ها هیچ ربط مستقیمی به کار عملی ترجمه ندارند و در هیچ جای دنیا بهترین مترجمان

برگرداننده خیانت کار است

Traduttore Traditore

برگرداننده همانا زیر و زبرگرداننده است.

برگرداننده خیانت‌کار است، آری.

با همین خیانت است، اما، که فرهنگ‌های گوناگون از یکدیگر بار می‌گیرند و بارور می‌شوند.

از پیشگفتار اسماعیل خوبی بر ترجمه جوناتان، مرغ دریایی

به صورت

$$\left. \begin{array}{l} \circ \text{ اگر } \bar{A} \\ \circ \text{ اگر } A > \end{array} \right\} = ||$$

نوشته شود.

در اولین سخنرانی روز دوم، رحیم زارع نهندی درباره اصول مقاله تحقیقی سخن گفت و مقاله پال هالموس با عنوان

How to write mathematics

را رهنمود مناسبی در این زمینه دانست و به تشریح مطالب آن پرداخت. از جمله اصول مورد نظر هالموس برای مقاله خوب، ارزش محتوایی مقاله، سازماندهی درست مطلب، انتخاب حروف مناسب برای علائم ریاضی و اجتناب از نمادهای بی مورد، استفاده از زبان صحیح و روان، صداقت با خواننده (از جمله ارجاع دقیق و پرهیز از بزرگنمایی نتایج) است.

احمد پارسیمان در سخنرانی خود نکاتی در مورد شیوه نگارش مقاله پژوهشی در ریاضیات ذکر کرد که می تواند برای تهیه گزارشهای علمی، نوشتن تک نگاشت ها و تنظیم پایان نامه ها نیز مورد استفاده قرار گیرد. سپس شاخصهایی را که راهگشای تصمیم گیری در انتخاب یک نشریه مناسب برای چاپ مقاله است به طور مختصر مورد بررسی قرار داد و در ادامه این بحث، ساختار یک مقاله تحقیقی ریاضی (شامل عنوان مقاله، نام و نشانی نویسنده یا نویسندگان، چکیده، مقدمه، متن اصلی، واژه های کلیدی، رده بندی موضوعی، مراجع، پیوست، تشکر و قدردانی) را تشریح کرد.

در سخنرانی سیامک یاسمی نکاتی در مورد شیوه نگارش شرح حال علمی (CV) ارائه شد. وی موارد زیر را از جمله اطلاعات ضروری در CV دانست: اطلاعات شخصی، سوابق تحصیلی، سوابق شغلی، علائق تحقیقاتی، فهرست انتشارات، کنفرانسها، سوابق تدریس، مشخصات دانشجویانی که تحت راهنمایی فرد مورد نظر پایان نامه یا رساله نوشته اند، فعالیتهای تخصصی، مهارت در زبانها، توصیه کنندگان، و سرگرمیها.

سخنران به عنوان نمونه، CV سهراب سپهری را قرائت کرد!

اهل کاشانم، روزگارم بدنیست، ...

در قسمت دوم سخنرانی، سیامک یاسمی در مورد پیشنهاد طرح تحقیقاتی و نحوه تنظیم گزارش آن صحبت کرد.

در اولین سخنرانی روز سوم، سیاوش شهشهانی ابتدا به وجود ۳ نوع مقاله توصیفی اشاره کرد که عبارت اند از:

۱. مقاله های توصیفی راجع به موضوعهای روز ریاضی یا تحقیقات ریاضی در حال انجام، یعنی گزارش گونه هایی از آنچه در سطوح بالا می گذرد برای کسانی که متخصص نیستند و علاقه مندند بدانند در خارج از تخصص خودشان چه می گذرد. نمونه برجسته این کار مجله Notices است که انجمن ریاضی آمریکا (AMS) آن را چاپ می کند.

۲. مقالات توصیفی راجع به موضوعهایی که به نوعی در حاشیه قرار دارند و یا فراموش شده اند؛ ولی مستحق آن هستند که بیشتر شناخته شوند.

۳. مقالاتی که به نوعی تعلیمی هستند.

وی در قسمت دوم سخنرانی خود که در مورد کتاب تألیفی بود، بیشتر به تجربه های شخصی خود پرداخت و چند مثال آورد که به گفته ایشان اصالت و عشق مؤلف در این کتابها وجود دارد. از جمله آنها «اصول اقلیدس» بود. وی ویژگی مهم این کتاب را انسجام و صلابت آن دانست و گفت: «تصور اینکه چنین کتابی را بتوان بهتر نوشت بسیار دشوار است.»

سخنرانهای مربوط به تک (TEX) را بردیا حسام با عنوان «نقاشی با تک»، مصطفی واحدی درباره «فارسی تک» و طرز کار این نرم افزار و تدابیری برای بهبود هر چه بیشتر آن و احمد یزدی پور درباره تاریخچه ایجاد «TEX-پارک» ایراد کردند.

در پایان هر روز، میزگردی درباره موضوع عمده آن روز برگزار می شد.

عاطفه پارسا

